

A GYÖKÉRZET EURÓPAI

A Dél-Svédországi Nemzetközi Költőfesztivál alkalmából a Malmöben tartózkodó Gergely Ágnes interjút adott a *Sydsvenska Dagbladet* című lapnak. Az interjút, amely 1990. május 20-án jelent meg, az ismert, magyar születésű műfordító, Maria Ortman készítette. A lap az interjú kíséretében Gergely Ágnes *A pergamen* című versét is közli, Maria Ortman és Staffan Holmgren fordításában.

M. O. Amikor először találkoztam Gergely Ágnessal, 1978-ban, miután *A tolmács* című regénye svédül is megjelent, szinte első kérdése az volt, hogy mint bevándorlók gyerekének nincs-e identitásproblémám. Nincs, válaszoltam gyorsan – és ez így, visszagondolva, bámulatos öntudatlanságnak tűnik.

Eltelt tizenkét év. Közben újabb két regényét fordítottam le Ágnesnek, és volt alkalmam tovább töprengeni ezen a kérdésen, besegített a történelem is, a saját életem is – de mi ketten soha többé nem tértünk vissza erre a problémára.

Most tehát, hogy Ágnes részt vesz a malmöi költőfesztiválon, megragadom az alkalmat, és én szegezem neki ezt a kérdést. Mert meggyőződésem, hogy az identitás, illetve az identitásért vívott belső küzdelem a legtöbb munkájában úgy van jelen, mint a hátgerinc, mindig középpont, legyen bár zsidóságról, magyarságról, európaiságról szó, vagy arról, hogy nő, és nő léte alkotó ember. Még akkor is érzem mindennek jelenlétét, ha angolszász költőket tolmácsol, mintegy választott rokonait, Chaucertól kezdve John Ashberyig (akivel egyébként itt ismerkedett meg személyesen Malmöben!), vagy a modern afrikai költőig, akiknek hangját úgy szólaltatja meg, ahogyan kell, egyszerű népi és modernista hangütéssel.

Hogyan vélekedsz most, 1990-ben, az identitásválság Európájában erről a problémacsoportról?

G. Á. Tökéletesen sohasem tisztázhatja magában az ember az abszolút hovatartozást, de becsülettel neki kell fognia a tisztázás munkájának, minél előbb, minél alaposabban, minél kíméletlenebbül. Amennyit lehet, megtettem, vagyis megírtam erről. Korántsem nyugtalanít tehát ez a kérdéskör engem ma már, nem úgy, mint valamikor. Ezt azért hangsúlyozom, mert a dolog egyszerre divatba jött, tisztességes író pedig megelőzi a divatokat.

Igazad van, a különféle identitás-problémák valóban átjárják a munkáimat, olyasféleképp, mint a koncentrikus körök. Úgy kellett ezeken a körökön sorban átvergődnöm, mint valami fertelmes labirintuson.

A második világháború idején gyerek voltam. Az első kör a zsidóságot jelenti. Át kellett gondolnom, hogyan vagyok zsidó: vallásilag vagy

etnikailag. Átélés kérdése. Kultúrám magyar; apai családom ötszázéves rabbicalád. A zsidóság tehát számomra vallási hovatartozás, vallási kultúra. Egyébként a zsidó megjelölésnél jobban szeretem ezt a szép, biblikus szót: izraelita. Így szoktam megjelölni magamat.

Ebből szoktam kiindulni. És meg kell mondanom neked, hogy ma, amikor elképesztően izgalmas változások színtere Magyarország, s a kisebbségi létkérdések is természetesen előtérbe kerülnek, végtelenül hálás vagyok a sorsnak, hogy a tisztázás munkáját idejében megadatott elvégezni. S mert nem sunyítottam-lapítottam, és nem titkolódtam, hiszen nincs itt semmi titkolnivaló: most nem kell lármásan, féltéglával verni a mellemet valamely hirtelen támadt identitástudatból következőleg. Gyerekkoromtól kezdve, egyfolytában, azonos hőmérsékleten vagyok zsidó, illetve izraelita, az voltam kezdő íróként is, a hatvanas években, néhány társammal együtt – és mondhatom neked, egyikünk sem kapott érte dicséretet.

És ez után az első, pokoli, értsd: kívülről pokolivá tett kör után jött a másik, a magyarságomé, és ezen ugyanúgy át kellett vergődnöm, és ezt is csak nehezítették kívülről. Belül, magamban ez is egyszerűen hagyomány, nem több, nem kevesebb. Anyanyelvem. Humán műveltségem lényege. Európaiságom ebből a két hagyományból gyűrűzik fel, és gyűrűzik tovább, hiszen van benne valami többlet is.

M. O. Műveidben gyakorta meglep, hogy annak ellenére, milyen fontos számodra a zsidó kultúra, mennyire közel van a kezedhez a kereszténység, a keresztény jelképvilág.

G. Á. Igen, nagyon. Ma reggel elmentem itt Malmöben a Szent Péter-templomba, és azt hiszem, a templom főoltára párját ritkítja Európában. A háromszög alakban egymás fölé emelt négy gyönyörű táblakép Jézus életének négy jelenete, s az egésznek a csúcán a JHVH látható, a mi Istenünk nevének mássalhangzóit, héber betűkkel. A legelső táblaképtől balra pedig Mózes szobra, a kőtáblával! Mámorosan boldog lettem ettől a látványtól. Igen, ennek így kell, így kellene lennie, ez a két kultúra azonos gyökérről él, és örömmel vagy fájdalommal, de ezt tudomásul kell venni. Mert ez a gyökérről európai.

M. O. Megbirkóztál-e Jézus alakjával?

G. Á. Meg. Számomra nem Megváltó, hanem Mester; tanítómester. Én továbbra is várom a Mes-

siást, a miénket, aki majd eljön. De Jézus is Dávid véreből való, s mindaz, amit hirdet – a türelem, a szeretet, a megbocsátás –, törvényértékű. Nem élek át azonban mindent, amit mond. Azt például, hogy ha valaki arcul üt bennünket jobb felől, fordítsuk feléje a bal orcánkat is – nem, ezt nem érem föl ésszel, ez meghaladja az erőmet, a képességeimet. Szó sincs róla, hogy a másik véglet, a szemet szemért, fogat fogért közelebb volna hozzám! Nem, a személyes bosszúállás sem fér a fogalomvilágomba, s az enyéim, a családom, a közvetlen hozzátartozóim sem ismerték soha a bosszút. De úgy gondolom, és hiszek benne, hogy a sors végül megbünteti a gonoszokat, hogy Isten bosszút áll értünk, helyettünk.

M. O. Miért mondtad beszélgetésünk előtt, hogy jelenleg *A pergamen* című versed vág a legjobban az elevenedbe?

G. Á. Mert talán mégis az európaiság az én abszolút hovátartozásom. Mert ez úgy odatartozás, hogy egyszersmind fölülelemelkedés. Sokfelé elvetett a sors; Amerikában, a fehér bálna roppant hazájában folyton azt éreztem, a történések színhelyén vagyok; Japánban, Ázsia szélén az épületek, emberek, gondolatok lángoló egyensúlya terített a földre – de sehol másutt nem éreztem azt a magától értetődő kötődést, amit az európai országokban. Azt hiszem, végül is ezért határoztam úgy, hogy nem vándorlok ki Izraelbe. A gyökérzet európai.

M. O. Még nem beszéltünk az utolsó körről. Nő vagy, és alkotó ember.

G. Á. Nem látok nemek szerinti különbséget alkotó ember és alkotó ember között.

M. O. Az Emily Dickinsonról írt versedre gondolok. „Nő voltál. Írtál. Jóvátehetetlen.” Sok verset fordítottál Dickinsontól, tehát tudod: nagyobb erőfeszítés az írás, ha valaki nő léteire ír.

G. Á. Igen, ezt is tisztáznom kellett magamban. Nem az írás a nagyobb erőfeszítés, hanem az írás és az írással való együttélés. A férfiak nemigen viselik el, ha a feleségük, a partnernőjük, a szerelmesük verset ír.

M. O. Éppen verset?!

G. Á. Éppen verset. Írónővel, színésznővel, énekesnővel együtt élni jobban beidegzett szokás. A költőnő mindmáig boszorkánynak tekintetik. Csak nézd végig ilyen szempontból a világirodalmat.

M. O. Fáj?

G. Á. Valaha fájt. Fiatal koromban. Most már, mint minden, ez is csak tűnődésem tárgya. Rendben vagyok a világgal, és nem kívánok a sorstól mást, mint jó fajta kapcsolódásokat. Barátokat, mindenekelőtt. Hála Istennek, csak kinyújtom a kezem, és barátokat érek, otthon is, külföldön is.

FELEKINÉ KILVÁDY SZENDILE FORDÍTÁSA

